

TRACTATUS
Theologico-Moralis
PARS PRIMA
De
HORIS CANONICIS.

CAPUT I.

*Quid sint Horæ Canonicae, & quæ
eas recitare pium ac
laudabile.*

Horæ Canonicae dicuntur eas preces & laudes divinae, quæ ex præscripto Canonum Ecclesiasticorum certis horis cantari aut recitari debent: Ecce cum proprium Ecclesiasticorum munus sit eas cantare aut recitare, alio nomine officium Ecclesiasticum dici solent: Ex eo autem, quod ex S. Scriptura, SS. Patribus, gestis Sanctorum, &c. breviter in unum collectæ sunt, à brevi rerum plu-

Horæ Canonicae cur alio nomine dicantur officium Ecclesiasticum, aut Breviarium.

rimatum in unam collectionem rectè Breviarii nuncupatur. Atque hunc orandi modum laudabilem omnino esse, pium, ac salutarem, exindè facile perspicitur, quòd Ecclesia hac ratione juxta monitum Christi Luc. 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere*, quodammodo semper oret, Deum laudet, ac divinorum beneficiorum memoriam incessanter celebret.

Illas dicere
pium & lau-
dabile est.

CAPUT II.

Quinam ad recitationem Horarum graviter obligentur.

Obligati ad recitationem Horarum Canonicarum obligantur sub gravi peccato Clerici factorum Ordinum, & beneficiati, itaque quidem, ut graviter peccent, si Horas vel semel absque justa causa omittant, vel si unam ex illis v. g. Tertiam, Nonam, Completorium, &c. voluntariè negligant, quamvis omittens vespers Sabbathi Sancti non videatur peccare graviter ob parvitatem materiz, vid. *Neusser de Hor, Can, disp. 8.*

Obligati ad Horas sunt Clerici factorum Ordinum, & beneficiati, Quid si unam Horam v. g. Tertiam absque justa causa omittat, aut vespers Sabbathi Sancti.

CANONICIS. 11

q. 2. n. 9. (utrum Religiosi ad
 chorum professi, Moniales aut
 Canonici ad recitationem Ho-
 rarum sub pari obligatione te-
 neantur, de eo videantur *Navar.*
5. 7. de orat. Medina q. 7. de orat.
Cajetanus ver. Hor. Canon. &c.)
 est commun. DD. solé, que præcipue
 præberi ex antiqua & generali
 consuetudine Ecclesie vim legis
 obtinente. Nam Canones, qui vi-
 dentur præcipere recitationem
 Horarum, quos vid. apud *Less.*
lib. 1. c. 37. dub. 9. potius lo-
 quantur de Presbyteris curatis,
 aut Clericis beneficiatis, quàm
 Diaconis aut Subdiaconis. Bene-
 ficiatos autem, hoc est eos, qui
 habent plenum dominium bene-
 ficii, fructusque percipiunt, aut
 percepturi sunt, obligari constat
 ex Concil. Lateran. sub Leone X.
 ratio obligationis est, quia benefi-
 cium datur propter officium spiri-
 tuale, quod magna ferè ex
 parte consistit in recita-
 tione Horarum.

* * *

CAPUT III.

*De modo recitandi Horas Canonicas: Et quando censentur
dici studiosè.*

HOræ Canonicae tam publicè,
quàm privatim recitandæ
sunt iuxta decretum generalis
Concil. sub Innoc. II. *Studiosè &*
devoirè. Studiosè dicentur primò,
si recitentur absque synopa, hoc
est, verborum quorundam omis-
sione, qualis foret, si prima verba
versiculi jungerentur ultimis, om-
missis intermediis, & hæc syneco-
patis, sive vocum ommissio, si esset
valde notabilis, peccabitur gravi-
ter; quia fit contra strictum man-
datum Concilii in re gravi: quòd
si non sit notabilis excessus, erit
peccatum veniale. Si autem hoc
fieret involuntariè v. g. ex bal-
butie, consuetudine inobta &c.
quæ emendari nequit, nullo mo-
do peccabitur. Recitans cum socio
non censetur ea omittere, quæ
per socium leguntur, quia audien-
do illum, lecta à socio moraliter
facit sua. Et hunc recitandi mo-
dum Ecclesia permittit, habetque
locum

Non debent
recitari
cum syno-
pa verbo-
rum.

Notanda
quædam
circa reci-
tationem
horarum
cum socio.

locum etiam in aliis precibus ex voto aut praecepto recitandis, quia moraliter censetur recitare totum quod ex voto, &c. recitare debuerat. Si plures simul recitent, non dicent singuli per ordinem suum versum v. g. primus primum, secundus secundum, &c. sed factis veluti choro alternatim singuli versus recitabuntur, ita enim fert usus Ecclesiae: nec obstat tamen inter multos simul recitantes, unus solus sit, qui in priores versus praecet, ceteris alternatim respondentibus: Lectiones poterunt per ordinem diei aut ab uno recitante audiri: eademque est ratio de orationibus, capitulis, responsoriis, quae socio recitante audiri possunt. *Bonac. disp. 1. q. 5 p. 2. § 1. Trull. d. 16. n. 17, &c.* Secundò, si singula verba integrè pronuncientur sine mutatione vel abscissione quarundam syllabarum praesertim ultimarum: Interim absorbendo quasdam syllabas solum peccabitur venialiter, quia manet substantia precum, ita ut preces ab audiente intelligi possint. Uod recitans cum socio absorbente syllabas satisfacit obligationi suae: Imò et si quaedam distinctè non

Debent dici sine abscissione quarundam syllabarum, praesertim ultimarum.

Quid si socius absorbent quasdam syllabas

percipiat, quæ ab altero choro
cantantur, aut a socio legatur,
nihil idcirco repetendum erit,
quia moraliter loquendo fieri ce-
ferur, quod juxta humanam fra-
gilitatem fieri poterat. Absorber-
do syllabas involuntariè v. g. ex
congenito al quo lingua vitio, &c.
nullum erit peccatum, vid. *Leff.*
lib. 2. cap. 17. dub. 10. Laym. lib.
4. tract. 1. c. 5. &c. Valde spian-
dum hoc loco, ut vel ecclesie seu-
patur in cordibus Ecclesiastico-
rum aureum illud monitum Sy-
nodi Basiliensis Sess. 21. *Quòd ad*
majoris erga supremum Numen
reuerentiam propriam attentionem
ac devotionem communem astan-
tius adificationem maxime in pu-
blico cantu beneficiati vel in sacris
constitutis seridè morentur, ut di-
uinum officium dicant prolatione non
præcipiti, sed distinctè, non festinan-
ter ac cursim. Ubi solus privatim

Aureum
monitum
Synodi Ba-
siliensis.

Suntne pri-
vatim reci-
tandæ tam
clare, ut re-
citans se-
ipsum au-
dire possit.
Non sunt
interrum-
pende abs-
que causa

recitans non tenetur tam clarâ vo-
ce legere, ut se ipsum audire possit,
quia de hoc nullum existat præce-
ptum Ecclesie. *Laym l. c. &c.* Ter-
tiò, si preces non interrumpantur
absque causa, quia sine hac inter-
rumpere continet aliquam irre-
uerentiam, quamvis venialem.

nisi

an interruptio sit valde brevis, quia parum pro nihilo reputatur. Si causa interrupti adsit, tamen in medio cursu orationis, v. g. Psalmi, aut Lectionis desistas, vel dures interruptio per unam aut duas horas, nullo modo peccabitur, nec erit obligatio repetendi priora, licet propotueris repetere jam lecta, quia semel recitanda satisfacisti debite obligationi. Clericus cardius ad chorum accedens, Horam iam inchoatam pergere poterit in reliquis, postmodum suppleudo, quae omisit: & non probabile est, nihil suppleendum esse, si parum in choro processum fuerit, quia sicut in auditione Missae, ita & hic omisso modici altari non solet. Similiter non sunt supplenda, quae omittuntur, dum quis occupatur re aliqua ad officii celebrationem pertinente v. g. thronificando, librum parando, &c. quia totus chorus pro illo suppleere censetur, unde necis, qui choro alternatim responderi organo, non tenetur alternos versus voce proferre, v. *Laym. l. c. Nav. Rodrig &c.* Quarto, si recitentur juxta praescriptum Breviarii Romani, jussu Pii V. editi, Omnes enim vi

Quid si interruptio esset valde brevis.

Aut heret in medio Lectionis aut Psalmi ex causa

Quid si Clericus jam coepit horam veniat ad chorum.

Aut occupatur re aliqua ad Officii celebrationem pertinente,

Sunt recitanda juxta praescriptum

citas,

tum Bre-
viiarij Ro-
mani.

Quid di-
cendum de
Capitalis
& Conven-
tibus, qui
200° annis
ante consti-
tutionem
Pii V. alio
Breviario
utuntur,

Etne lici-
tum Cleri-
cis prædi-
ctorum Ca-
pitolorum,
&c. priva-
tim uti Ro-
mano Bre-
viiario.

aisale Bulla ad Romanum obli-
gantur, exceptis Capitulis, Mo-
nasteriis & Conventibus, qui du-
centis annis ante constitutionem
Pii V. alio Breviario utuntur, his
tamen permittitur, ut cum con-
sensu Episcopi aut Prælati & ipsius
Capituli suum Breviarium in Ro-
manum commutare possint, vid.
dit. Bulla Quod si dicta Capitula
&c. Breviarium Romanum semel
admisserint, non poterunt hoc re-
lictum suum antiquum reassumere,
ut rectè notat *Suarez lib. 4. cap. 11.*
n. 4. quia Pontificæ concessionis,
quæ antiquum ritum retinere per-
mittebantur, tenuerit esse censetur.
Ceterum licet nonnulli DD.
censent, Clericos prædictorum
Capitolorum aut Conventuum
non posse privatim uti Romano,
eò quod quisque suæ Ecclesiæ se
conformare debeat; Probabile tamen
est, posse eos privatim uti Ro-
mano, quia nullum jus hoc vetatis
& plurium consuetudo illud ap-
probat. Proinde ne quidem in
choro obligabuntur ad Psalmos
pœnitentiales, graduales, Offi-
cium defunctorum, &c. quæ no-
tantur in Rubricis generalibus ad
usum Breviarii Pii V. Officium

CANONICIS. 17

zamen B. V. in choro recitandum est, ubi consuetudo id obtinet; vid. *Bull. Pij V. Less* &c. Excipe Officium defunctorum in die annimarum, quod ab omnibus etiam extra chorum recitari debet, quâzatione etiam Litaniaz omnium Sanctorum festo S. Marci & diebus Rogationum ab iis, qui publicæ processioni non interfunt, dicendæ erant, quia utrumque est pars officii hisce diebus. Quamvis *Dian. p. 26 to. 12 resp 42.* cum aliis id neget, dicatque videri probabile, non adesse obligationem hæc recitandi diebus. Suppositâ autem sententiâ prioræ, ut potè communi, & magis probabili, satisfacet suæ obligationi juxta *GA VANI.* & alios, qui pridie vespere post Matutinum & Laudes recitat Officium defunctorum aut Litanias præfatis diebus. Accessorium enim sequitur illud, quod principale est. Principale autem est ipsum Officium divinum, cujus Matutinum & Laudes, cum pridie dici possint, pars ipsis annexa similiter dici poterit, vid. *Gob. tract. 9. cas. 23. sect. 2.* Qui inculpate v. g. ex inadvertentia aut necessitate, ut quia aliud

Notanda aliqua circa Officium defunctorum in die annimarum nec Litanias festo S. Marci, & diebus rogationum.

Qui citra culpam v. g.

Offi-

ex mera in-
advertentia
mutat Offi-
cium, ad
quid obli-
gabitur,

Quid si
culpate &
scienter
mutaretur
Officium.

Officium ad manum non habet
&c. mutat Officium, dicendo de
feria, cum de Sancto dicendum
esset, non peccat, nec est obligatus
quidquam repetere, quia implevit
substantiam præcepti, quæ in eo
consistit, ut septem Horæ Cano-
nicæ quotidie dicantur; Ut autem
recitetur hoc vel illo modo v. g.
de feria, dominica, &c. solum
pertinet ad circumstantiam Offi-
cii, quæ non est tanti momenti.
Unde qui etiam culpate, hoc est,
scienter omisso proprio, alud re-
citavit, non tenetur quicquam re-
petere; quamvis scienter mutando
Officium peccet venialiter. Nisi
forte in fraudem legis Officium
valde longum mutet in aliud valde
breve v. g. dominicale in paschal-
le, vid. *Laym. lib. 4. tract. 1. c. 5.*
item, *Sententias damnatas ab Alexi.*
VII. n. 34 aut etiam frequenter &
perpetuo mutet, quia videtur esse
gravis inordinatio sufficiens ad
peccatum mortale, *Laym. l. 6.*
contra alios, qui etiam in fre-
quenti mutatione ob supra alla-
tam rationem non nisi venialem
culpam agnoscunt, vid. *Less. lib. 10.*
c. 37. dub. 12. Sylvest. Azor, &c.
contra alios plures docentes quæ-
vis

vis mutatione Officii factâ voluntariè peccari graviter, vid. *Tol. lib. 3. c. 13* interim rectè morè: *Less. l. 2* valdè forè laudabile, si totum Officiu n repetatur, cujus loco aliud per errorem aut spontè recitatum est, vel saltem ea repetantur, quæ ad proprium Officiu pertinebant, etsi solitum esset hinc aus aut antiphona. Imò advertens suum errorem intra ipsum Officiu, ut benè notat *Card. Lugo resp. moral. l. 5. d. 8*. Non continuabitur, sed tel quas Horas leget conformiter Officio dici currens. Quinò, si recitetur tempore à jure vel consuetudine præfixo, idque præcipuè in Officio publico, quamvis si absque scandalo etiam in choro tempus Officii tendunt mutaretur, res è peccabili graviter, quia hæc temporis circumstantia ad substantiam rei præceptæ non pertinet, vid. *Cajet. verb. Hor. Canon. cap. 4*. In privato autem Officio etsi laudabile sit, ut singulæ Horæ suis temporibus & intervallis juxta normam Officii publici dicantur; Ad vitandum tamen peccatum mortale sufficere illas recitare intra spatium, quod est à medio, hoc est, à

Advertens errorem suum intra ipsum Officiu, quid faciat.

Sunt dicenda tempore à jure vel consuetudine præscripto.

Matutinum
& Laudes
quâ horâ
pridie dici
possint.

Laudibus à
Matutino
sejunctis
estne præ-
mitten-
dum, Pater
& Ave.

duodecima noctis præcedentis, usque ad medium noctis sequentis, satisfacit enim substantiæ præcepti. Cæterum consuetudo nunc obtinet, ut Matutinum & Laudes dicantur pridie horâ quartâ post meridiem, quamvis Laudes, si ita lubeat, à Matutino sejungi & in alium diem differri possint. Quibus à Matutinis separatis, non necessariò præmittes Pater & Ave, ut quidam volunt, cum nulla de hoc exstet Rubrica, vid. *Less l. c. Tamb Gav.* Imò probabile est, ne quidem peccari venialiter ab eo, qui incipit Matutinum & Laudes horâ secundâ post meridiem, quâ ex recepta consuetudine licet recitare Matutinum & Laudes, quando dies inclinât ad occasum, quod circa secundam pomeridianam fieri videtur; Hæc enim tempore in diversis Ecclesiis publicæ Vesperæ cum Completorio dici solent: Adeòque censendum est ex mente Ecclesiæ horâ secundâ pomeridianâ diem inclinare ad occasum. Id, quod indicat hymnus Vesperarum in sabbatho. *Iam sol recedit igneus.* Item hymnus dominicæ: *Illabitur tetrum chaos.* *Beander diffus. 4. q. 43. cum aliis.*

aliis, contra Sanch. & alios, qui
 volunt peccati venialiter. Quam-
 vis & hoc veniale evitari possit ac-
 cedente justâ causâ, qualis foret, si
 pridè alicujus festi plures con-
 fessiones audiendæ forent ab hora
 tertiâ usque ad Vesperam. Multò
 probabilius non peccabit, qui
 horâ tertiâ incipiet, etsi nulla
 adsit causa præsertim hyeme, quâ
 Sol propinquior est occasui. De
 ætate quævis rationabilis causa,
 ut major commoditas, &c. excu-
 sabit incipientem horâ tertâ, vid.
Gob. tr. 3. cas. 28. sect. 4. ob sim-
 lem causam v. g. majorem de-
 votionem, commoditatem stu-
 dendi, &c. poterunt Horæ mi-
 nores usque ad Nonam inclusive
 omnes simul manè recitari, imò si
 justa causa adsit v. g. faciendum
 iter, aut alia longa occupatio, &c.
 etiam Vesperæ adjungi possunt
 pro ut habetur, *c. 1. de celebratio-
 ne Missarum*, non autem Com-
 pletorium, nisi major necessitas
 urgeat, quæ raro obvenire solet.
 Vid. *Laym. l. 6. cap. 3. Less. &c.*
 Optimè quidem prædictæ Horæ
 recitabuntur eâ parte diei, quam
 hymni earum indicant, ut Pri-
 mam jam lucis orto sidere, hoc
 est,

Horæ mi-
 nores quo
 tempore
 recitandæ
 sint.

22 DE HORIS

est, ad vel paulò post ortum solis.
 Tertiam aliquantulum post or-
 tum solis, Sextam cum sol ad me-
 ridiem vergere incipit, hoc est,
 non diù post recitatam Tertiam.
 Nonam propè ut post prandium.
 cum vesperum appropinquare di-
 cimus, juxta hymnum: *Largire
 lumen vespere, Vespere dicitur Com-
 pletorio: Cum sol recedit igneus.*
 Verùm quia tempus Horarum à
 jure præscriptum ex recepta con-
 fuerudine magnam habeat lati-
 tudinem, omni culpâ vacare v. de-
 tur, qui Primam cum Tertia re-
 citat duabus vel tribus horis ante
 ortum solis, idque in hyeme,
 quando sol in hisce partibus ori-
 tur post horam octavam, item
 Sextam & Nonam non diù post
 ortum solis v. g. circa horam octo-
 nam tempore hyemali: Aut qui
 in æstate Primam, Tertiam, Sex-
 tam, & Nonam duabus vel tri-
 bus horis dicit post ortum solis,
 Vesperas cum Completorio sta-
 tis vel paulò post mer. diem, quia
 censetur moderata, & non in-
 consueta temporis immutatio,
 vid. Laym. l. c. Bonac. de Hor. Can.
 disp. 1. q. 1. p. 3. Dicere autem
 Vesperas ante meridiem extra
 tempus

tempus quadragesimale vel Ma-
 rtinum, Primam, &c. post me-
 ridiem sine causa erit veniale,
 quia est immoderata & insolita
 temporis mutatio. Vespera, quae
 tempore quadragesimae ante
 prandium dicenda sunt, privatim
 etiam post prandium dici possunt,
 quia Rubrica Breviarii non vide-
 tur imponere praeceptum, v. *Nay.*

Trull. &c. Sexto, si recitentur
 eo ordine, quo ab Ecclesia recitari
 solent. Qui citra causam hunc
 ordinem immutat, dicendo v. g.
 Primam ante Laudes, vel Laudes
 ante Martinum, peccabit venia-
 liter. Quia ordo Horarum extra
 chorum est circumstantia minoris
 momenti, unde si ex iusta causa
 aut per inadvertentiam distus
 ordo invertatur, v. g. in gratiam
 amici aut alterius viri gravis invi-
 tantis te ad secum dicendas Ho-
 ras posteriores, aut hae in choro
 dicerentur, prioribus à te non-
 dum persolutis, omni culpam im-
 munitis eris. *Tol. l. 2. c. 13.* Septimo,
 si publicè dicenda sunt, dicantur
 in Ecclesia, privatim in quovis ho-
 nesto loco, & distractionibus non
 exposito, nam citra necessitatem
 dicere in tali loco, est veniale pro-

Recitanda
 sunt ordi-
 ne, quo ab
 Ecclesia
 recitari
 solent.

Quid si ex
 iusta causa
 hic ordo
 inverte-
 retur.

Horae quo
 loco priva-
 tim dici
 possint.

pro-

propter periculum distractionis, cui se ipsum ultrò exponis; sicut dicere in loco immundo propter irreverentiam, quamvis *Tamb. de Hor. Con. Sanch. &* alii id negent, si præ se contemptu casu vel ex incidente occasione aliqua in loco immundo & humanis necessitatibus deserviente orares. Nam ubi licitum est mente ad Deum suspirare, isthic quoque licitum erit, linguâ & voce eundem invocare. Qui timidior est, aut nimium angitur, neoret in loco distractionibus exposito, oret quovis loco, quem judicaverit sibi convenientem, quia cum anxietate & scrupulis locus ad orandum non est querendus. Denique si recitentur eo corporis situ, qui à Rubricis præscribitur, Hæ tamen Rubricæ genuflexionem, stationem, &c. præscribentes, non obligant ad culpam, maxime in privata recitatione *Bonart. lib. 3. cap. 28. n. 14. Suarez &* alii. Poterit tamen per situm delinqui venialiter, si sub oratione immodesta & minus decens corporis compositio adhibeatur. *Tamb. in decab. l. 2. cap. 5. §. 6.*

Item quo
corporis
situ.

CAPUT IV.

Quâ ratione censeantur Hora devotè recitari.

Devotè recitabuntur, si cum debita attentione & reverentia dicantur, nam ad orationem tanquam ad actum religionis, requiritur reverentia. Est autem attentio duplex, alia externa, quâ quis attendit ad pronunciationem verborum & decentem corporis compositionem, simulque ab illis operibus, quæ cum attentione interna consistere nequeunt, qualia sunt fabulari, pingere, scribere, &c. alia interna, quâ attenditur vel ad Deum, aut res divinas, vel sensum verborum, vel denique ad ipsa verba cum intentione & animo orandi & vacandi Deo. Quæ intentio quia includit attentionem animi saltem confusam ad Deum, ut patet, attentio ad verba cum prædicta intentione & animo orandi & vacandi Deo, censetur esse attentio interna; & distinguitur ab attentione merè

B   externa,

Dicuntur devotè, si cum debita attentione & reverentia dicantur. Statuitur duplex attentio.

Estne suffi-
ciens atten-
tio merè
externa ad
recitatio-
nem Hora-
rum.

Probabi-
lius & ve-
rius requi-
ritur inter-
na.

externa, quâ ad sola verba atten-
ditur absque ulla animi attentione
ad Deum. Sufficere attentionem
merè externam ad recitationem
Horarum multi DD. probabiliter
sustinent, quos citat *Less l. c. d. 11*,
eò quòd Ecclesia videatur præci-
pere preces solùm materiales, illis
non dissimiles, quæ alternatim
organo, aut alio musico instru-
mento fieri solent; Sicut enim per
has laudari Deus & aliquid ab
eo impetrari potest, ita quoque
per illas. Unde juxta hanc senten-
tiam voluntariè sub Officio divi-
no distractus non peccabit gravi-
ter, nec obligabitur ad quicquam
repetendam, aut faciendam fru-
struam restitutionem, modò in-
tegrè omnia pronuntiaverit, ne-
que exterius sese occupaverit a-
ctionibus cum attentione interna
incompatilibus. Verùm senten-
tia contraria requirit attentionem
internam ad recitationem Hora-
rum verior est & probabilior, quia
oratio merè externa absque in-
terna animi attentione non est o-
ratio, sed simulatio orationis;
Undè qui solam externam spe-
ciem orantis assumit, non potest
digi devotè orare, cum ora-
tio

tio fit mentis in Deum elevatio ,
 vid. *Less. l. c.* Sufficere autem at- Sufficit ta-
 tentionem internam modò di- men ea ,
 &am ad sola verba (quamvis ea , quæ est ad
 quæ est ad sensum verborum , sit sola verba.
 optima. Si hunc non assequaris ,
 melior erit illa , quâ , dum verba
 pronuncias , attendis ad Deum
 aut res divinas , de his pii aliquid
 animo volvendo aut meditando)
 docet *Less. l. c. Sanch.* & plures
 alii , quia sic attendens censetur
 verè orare & mentem in Deum
 levare Ex quo apparet , quàm fa-
 cile satisfieri possit præcepto Ec-
 clesie , cum hæc plus non exigit ,
 quàm ut animo orandi & lau-
 dandi Deum sacra verba pronun-
 cies , nec voluntariè quicquam
 animo volvas , quòd necessariam
 attentionem ad verba & reveren-
 tiam ad Deum excludat , & ra-
 tiùs evenire soleat , ut animus
 omninò voluntariè volvat ali-
 quid , quòd necessariam attenti-
 onem ad verba & reverentiam ad
 Deum impediat. Nam imprimis
 quævis tenuis attentio ad verba ,
 quæ periculum errandi in his re-
 movere potest , ad ritè orandum
 sufficit , ut patet in illis , qui dum
 verba pronunciant , cogitationi-

bus de Deo aut rebus divinis occupantur. Ad hæc animus laudandi sive vacandi Deo cum levi & tenui distractione ad alia objecta etiam aliquo modo voluntaria stare potest. Manet siquidem cum huiusmodi tenui distractione confusa quadam attentio ad Deum, in qua supra, attentionem internam ad orandum necessariam, constituimus. Porro non revocatur animus orandi sive vacandi Deo, nisi per actum dictæ voluntati contrarium, ut si verba solum pronuncies non animo orandi, sed eadem ediscendi, aut animum omnino voluntariè occupes rebus profanis, & alienis à Deo cogitationibus. Quia hoc ipso, quod omnino voluntariè vacas rebus profanis, censeri implicite revocare voluntatem orandi, quæ voluntas expressè revocatur, si volis ad Deum attendere, implicite si advertens animi distractionem, negligas mentem ab objecto cogitato avocare. Si invitè & non advertens distractionem pateris, oratio subsistit coram Deo. Sufficit enim in hoc casu attentio virtualis, quæ ex voluntate vacandi Deo a principio elicita manet per

Attentio
interna quæ
ratione re-
vocetur.

Quid si quis
invitè &
non adver-
tens distra-
hatur.

coram

totam orationem , nisi explicitè aut implicitè revocetur ; Non est autem necessè , ut sub initium orationis distinctè exprimatür voluntas vacandi Deo , sed sufficit, si intendas dicere Officium more debito & consueto , sive velis orare Horastuas , nam in hujusmodi voluntate implicitè continetur voluntas orandi & vacandi Deo.

Pro sincerissimo cordis mei affectu , quo optimum Deum ab omnibus attentè orari & laudari desidero , minimè præterite possum fallimam praxim , cavendi plurimas sub oratione occurrentes distractiones , non semel à me eum fructu usurpam. Quæ in eo consistit , ut per decursum Horarum , aut aliarum precum advertas ad eas voces , quæ à certa litera ex alphabeto assumpta inchoantur , v. g. primâ die adve tas per omnes Horas ad voces à litera A incipientes , secunda à litera B ceptas , tertiâ à litera C , & sic deinceps usque ad finem alphabeti exceptis tribus postremis , x , &c. quæ in latinis vocibus rarius inveniuntur. Nam hæc ratione alligata quodammodo ad certam literam phantasia vix fiet , quia

Opportuna praxis cavendi distractiones sub precibus.

sufficienter attendas ad verba, & cum verbis, si illa intelligas, eorum quoque sensum assequaris.

CAPUT V.

*Statuuntur causa, propter quas dicitur
vinum Officium sine peccato
omitti potest.*

CAusæ justæ, ob quas citra peccatum Officium divinum omitti potest, sunt sequentes. Primò, si absque notabili dolore capitis, oculorum, lachryone valetudinis, aut aliâ gravi molestiâ dicere non possis, in dubio standum est iudicio superioris, confessorii, aut prudentis & probi medici.

Azor tom. 1. lib. 10. cap. 13. §. 1. Nav. Suarez &c. Quòd si ipse medicus dubitet, si tunc infirmitas gravis aut levis, non erit obligatio recitandi, quia non teneris periculo gravis damni v. g. valetudinis notabiliter lædendæ te exponere, vid. *Tamb. in decal. lib. 1. cap. 2. §. 7.*

Secundò, si gravis mali periculum imminet ex recitatione Horarum v. g. carceris, mortis, &c. inter infideles, aut hæreticos. Tertiò, si gravis aut repentina occupatio, qualis foret,

populi

Omitti possunt, si dicere nequeant absque notabili lachryone valetudinis,

Aut si gravis mali periculum imminet ex recitatione Horarum.

populi tumultum subito exortum vel occur-
 sedata, aut alia necessaria aut ho- rar gravis
 nestra interveniat, ut concio, con- &repentina
 fessionum auditio, &c; quæ sine occupatio,
 scandalo vel notabili damno pro cum qua
 prio aut alieno omitti vel differri Horarum
 non possit, & eum qua Horarum recitatio
 recitatio moraliter loquendo sta- moraliter
 re nequeat. Quartò, si ob impo- stare ne-
 tentiam v.g. quia Breviario cates, quit.
 Horas dicere non potes. Qui ex Si adsit im-
 aliqua impotentia Matutinum & potentia.
 Laudes dicere acquit, potest tam- Quid si ex
 men reliquas, tenetur ad illas, vid. impotentia
Sent. damn. ab Innoc. XI. n. 54. non posses
 Quòd si alicujus Horæ v. g. Ma- dicere Ma-
 tutini aut Vesperarum partem tutinum &
 notabilem dicere nequeas, ab il- Laudes,
 lius recitatione excusaberis, quid posses tamè
 obligaris ad Horas juxta formam reliquas
 Pii V. præscriptam. adeòque ad Horas,
 Horas substantialiter tales, pars Aut si alicu-
 autem Horæ non est substantiali- jus Horæ
 ter Hora. Imò si certus sis, te ob notabilem
 ægritudinem, al' à me impoten- partem non
 tiam totum Officium recitare posses dice-
 non posse; Dubitas autem, an re.
 nam aliquam partem dicere pos- Vel si cer-
 sis, non obligaberis, quia Ecclesia tus, te non
 cum tanto rigore non obligat, ut posse dicere
 materiam anxietatis & scrupu- totum Offi-
 lorum, qualis esset in præsentia cium, dubi-
 tares, an u-
 nam aliquã
 partem di-
 cere posses.

Immemor
à se dictam
fuisse Ho-
ram aliquā,
quid faciet.

casu, præbere intendat, vid. *Laym* d.
l. 4. rr. 1. c. 6. Qui non recordatur
à se dictam fuisse unam ali-
quam Horam v. g. Tertiam, si
communiter nihil soleat omittere
nec recordatur se non dixisse il-
lam, non tenetur quicquam re-
petere, quia prudenter præsumit
se dixisse illam, *Sanch. l. 4. conf.*
mor. c. 2. dub. 34. Laym. &c. Imò
malè facit repetendo, quia aperit
viam scrupulis, sicut & ille, qui
habet probabilem rationem aut
conjecturam, se dixisse hanc vel
illam Horam, vel Horæ partem,
Sanch. l. 6. Tamb. &c. Quintò, si
per dispensationem legitimi Su-
perioris v. g. Pontificis, Episcopi;
&c. ab onere Horarum eximaris.

Vel deniq;
si adsit di-
spensatio.

CAPUT VI.

*Ad quid tenetur Beneficiatus Ho-
ras culpabiliter omittens.*

Beneficiatus culpabiliter omittens Officium Canonicum, tenetur ad restitutionem fructuum pro ratione neglecti Officii, ita ut qui uno die totum negligit, teneatur restituere
omnes

omnes fructus illius diei qui M ratione ne-
 euntum cum Laudibus, me am gl. Si Offi-
 partē fructuum, qui reliquas Ho- cii.
 ras, similiter mediam partem, qui
 unam ex illis sextam partem, vid.

Bull Pii V. Ab hac obligatione Ab obliga-
 excipere, qui primis sex men- tione testi-
 sibus omittit Officium, hunc enim tuendi fru-
 ipse Pius V. eximit. Secundò, qui ctus quinam
 post primum semestre negligit se sine immu-
 mel aut bis in anno. *Sotus, Covar* nes.
ru apud *Laym. l. 4. tr. 2. cap. 5.* Quid si Of-
 Præsumitur ex clementia & beni- ficiū se-
 gnitate Ecclesie, quæ instar ele- mel aut bis
 mentis domini unius aut alterius in anno o-
 dici neglectum servitium, si aliàs mittatur.
 toto anno debite ipsi servitū fue-
 rit, nõ magnopere curare creditur.
 Sententia tamen *Laym.* qui con-
 trarium sentit, conformior est
 constitutõibus Concilii Latera-
 nensis, & Pii V. Qui docent in
 hac ipsa ratione modo allata fun-
 dati non obligati eunt, qui intra
 annum octies vel decies Officium
 negligit ut *Escob. in summa tract.*
§. Ex 6. Menoch. Crucius. &c.
 numquam videntur recedere à ver-
 bis & sensu Bullæ, Tertio, eum, qui
 quidem omisit notabilem partem
 unius Horæ, sed non æquivalen-
 tem unam integram ex parvis. *Dian.*
 pars unius
 Horæ, æqui-

Valens tñi
integre ex
parvis.

Er. 12. ref. 26. quia leges pœnales sunt strictè intelligendæ, aded que de actu moraliter perfecto & consummato. Quarto, cum, qui

Quid de eo
qui præter
Officium
divinum
habeat alias
functiones
quæ stipen-
dium me-
rentur.

præter Officium divinum habet alias functiones, quæ verè merentur mercedem sive stipendium, *Sanct. lib. 13. cap. 13. Bonac. &* alii contra Suarez & alios, quia ex praxi timoratorum Bulla Pii V, eo sensu videtur recepta, ut pro aliis oneribus, præter recitationem Officii, Beneficiato competens salarium relinquatur. Undè etiam Canonicus probabiliter non tenebitur plus restituere ob neglectas Horas, quàm certam fructuum partem prudentum iudicio æstimatam, *Tann. tom. 13. dist. 5. q. 1. sub. 7. Less. &c.* Reliqua autem sibi reservare pro aliis oneribus, quia redditus beneficii non dantur propter solum Officium divinum, sed etiam propter alia spiritualia munia à Canonico præstanda. Imò Parochus, Sacellanus, aut alius, habens beneficium curatum, &c. si habeat exiguos redditus, ex probabili sententia ob neglectas Horas ad nullam aut certè modicam juxta prudentis arbitrium restitutionem tenebitur

bitur. *Laym. l. c* Quintò, illum, qui habet ejusmodi beneficium, quod non suppetat bonam partem sustentationis, quia sicuti talis probabiliter non obligatur ad Horas, ita multò minùs ad restitutionem, vid. *Diar. p. 1. tr. 12.*

Tamb. &c. Sufficiunt autem inter Germanos pro Clerico mediocri sortis pro bona parte sustentationis viginti ducati, qui quartam inò tertiam partem honeste sustentationis ipsi prestabunt, cum multi annuè 50, aut 60. ducatis contenti sint, v. *Cob. tr. 3. cas. 13. sect. 2.*

Quantum sufficiat pro Clerico mediocri sortis pro bona parte sustentationis in Germania.

CAPUT VII.

Restitutio fructuum qualiter, & cui facienda

Restitutio facienda est etiam ante sententiam judicis ex comm. DD. Vid. *Sentent damn. ab Alex. VII. n. 20.* idq; vel Ecclesie, in qua obunet beneficium, aut certè domui & agris beneficii tui, quia hos reparando vel meliorando fructus restitutioni obnoxios impendis in bonum

Estne facienda ante sententiam judicis, & quibus.

proprie Ecclesie ; Excipe, nisi forte in quibusdam locis ab herede illa repeantur, quæ domui & agris beneficii meliorandis impensa sunt : Aut ipsa melioramenta immediatè cedant in solum bonum beneficiati, qui Horas neglexit : vel alteri pauperi Ecclesie, aut aliis quibuscunque pauperibus ; Esto sint parentes aut cognati, si juxta statum suum verè pauperes sunt, vel etiam tibi ipsi, si verè pauper es, vel defunctis, procurando ipsis dato stipendio sacra aut alia suffragia. *Fill tract. 23. n. 325. Nav. &c.* Aut hæc curando tibi ipsi pro expiatione peccati admissi per neglectum Officii divini. *Suarez lib. 4. de oratione cap. 30.* Vel denique in partem restitutionis computando omnes eleemosynas, quas fecisti pauperibus post neglectum Officium, etsi tunc non cogitaveris de satisfactione, quia faciens eleemosynam, videtur virtualiter intendere ac velle, ut per illas satisfaciatur omnibus obligationibus per peccata à se commissa contractis. *Suarez l. c.* Verùm hoc dici non potest de eleemosynis, quas fecisti, antequam Officium omis-

Quid si fructus restitutioni obnoxios det parentibus, aut aliis cognatis indigis : Aut ex his pro defunctis curat sacra vel alia suffragia : Vel hæc curet pro expiatione proprii peccati admissi per neglectum Officii divini. Poteruntne in partem restitutionis computari eleemosynæ, quæ post neglectum

omittere. V. *Sentent. damn.* Officium
ab Alexan. V. I. num. 31. Sunt, pauperibus
 qui arbitrentur, obligationi re- data sunt.
 situendi posse satisfieri per ge-
 minatam Officii restitutionem, Fietne satis
 quia redditur æquale. Vid. *Gob.* dictæ obli-
L. c. qui hoc ipsum admittit gationi per
 tanquam probabile propter au- geminatam
 thoritatem extrinsecam quo- Officii reci-
 rundam DD. ita sentientium, tationem.
 verùm hæc sententia *Bulle Pij V.*
 & recepto DD. sensui nimium
 contrariari videtur.

P A R S II.

De

MISSÆ SACRIFICIO.

PROEMIALIA.

De Eucharistia.

Eucharistia dupliciter consi-
 derari potest. Primò, ut est Explicatur.
 Sacramentum. Secundò, ut quid sit Eu-
 est Sacrificium. Quatenus Sacra- charistia, ut
 mentum : est res permanens, & est Sacra-
 consistit essentialiter in duobus, & quid ut
 nempe in speciebus Eucharisticis, est sacrifi-
 & in cium.